

Oppdretteren og valpekjøperen

Del 2: Valpen og forventningen om en stjerne



• Tekst: Astrid Indrebø, veterinærkonsulent i NKK • Foto: Astrid Indrebø hvis ikke annet er oppgitt

I blant kan man være så heldig når man kjøper hund at man får den stjernen man drømmer om. Det var jeg da jeg kjøpte min første hund, "Morellen". Men det tok svært mange år før jeg virkelig innså hvor heldig jeg hadde vært da den lille valpen ble min for snart 20 år siden.

Jeg må nok innrømme at det var tilfældigheter som var avgjørende for at jeg fikk kontakt med nettopp den oppdretteren, og det var hjertet som var avgjørende for at jeg valgte nettopp den valpen. Og dette valget, både av oppdretter og av valp, har fått svært stor betydning for den videre utviklingen av mitt eget liv – det var starten på et svært aktivt hundeliv.

Hva er rett og rimelig?

Det ble etter hvert mange utstillinger på Morellen, og det ble svært mange turer i skog og mark. Etter et par år var jeg ikke bare den lykkelige eier av en sunn og frisk hund, men denne sunne og friske hunden ble i tillegg en HD-fri champion. Men *det* var da vel ikke mer enn rett og rimelig? Hundens aner var jo sunne og friske, og de var championer i flere land gjennom generasjoner. Burde jeg da ikke kunne anta at også min valp ville bli en sunn og frisk hund og bli champion hvis jeg først tok bryet med å gå på hundeutstilling?

Jeg hadde kjøpt en valp som var lovende på alle måter og hadde de beste forutsetninger, men hun var kjøpt for vanlig valpepris som tilsier at hun er kjøpt som en familiehund. Men hva hvis jeg hadde sagt til oppdretterne at jeg ønsket at hun skulle bli en avls- og utstillings-

hund, kunne jeg da ha krevd penger tilbake hvis hun ikke hadde blitt det jeg ønsket? Hvis hun ikke hadde blitt en HD-fri champion? Selvfølgelig kunne jeg ikke det.

Skulle jeg hatt en slik "stjernergaranti" som skulle tilsa at jeg fikk tilbake deler av kjøpesummen hvis hunden ikke ble en "stjerne", måtte jeg selvsagt betalt en langt høyere pris for valpen, en "stjernepris".

Men i Norge er det slik at de aller fleste valper selges til vanlig familiehundpris, slik som Morellen. Man kan kanskje si at jeg betalte for en Lada - og fikk en Mercedes. Så heldig kan man faktisk være når man kjøper hund. Men kunne jeg *krevd garanti* fra oppdretter at valpen jeg kjøpte skulle bli en avls- og utstillingshund, en frisk og fin champion?

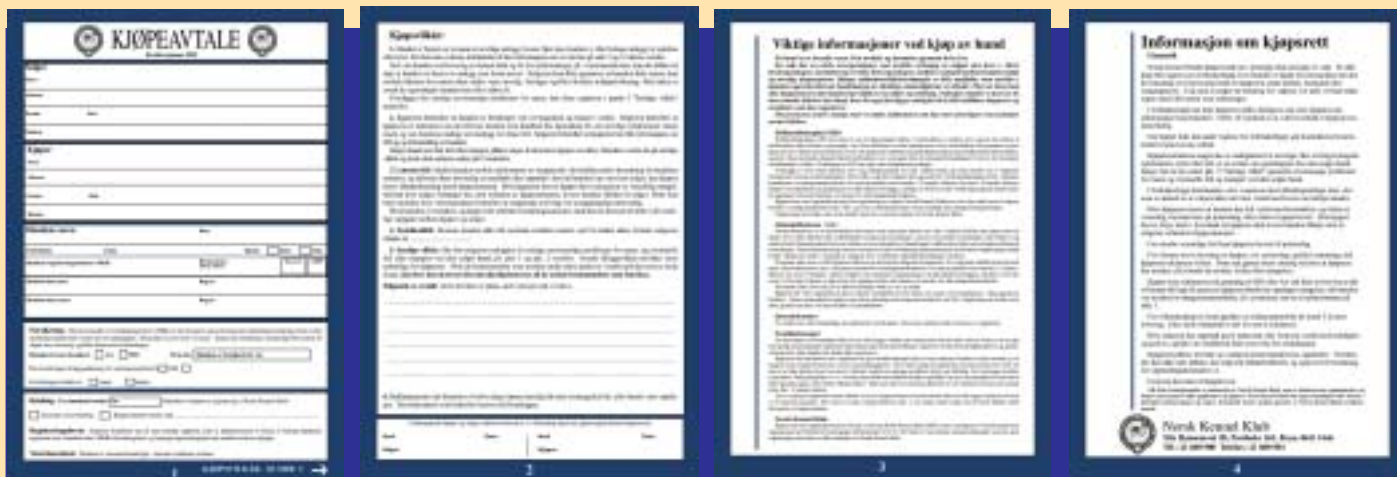
Hvis du går i en bilforretning og kjøper og betaler for en grei og anvendelig Lada - som så

viser seg å være like sprek og luksuriøs som en Mercedes, da er vi vel alle enige om at du har gjort et svært godt kjøp. Men ingen vil vel finne på å klage til bilforhandleren fordi Lada'en ikke er like kjapp og bra som en Mercedes?

Kan du da klage til oppdretter på at du ikke får en flott utstillings- og avlshund når du har betalt for en familiehund?

Men hvis Lada'en du kjøpte hadde en fabriksjonsfeil og ikke fungerer som det kjøretøyet den var solgt som - da har du selvsagt grunn til å klage. Da gjelder Kjøpsloven.

Det samme gjør den hvis valpen du kjøpte hadde avgjørende "fabriksjonsfeil" - eller for å sitere Kjøpsvilkårene i NKKs Kjøpeavtale: "*Skulle hunden utvikle sykdommer av avgjørende (invalidiserende) betydning for hundens sunnhet, og såfremt disse beviselig er*



Norsk Kennel Klubs Kjøpeavtale som er på 4 side, kan bestilles hos NKK. Den er også lagt ut blant skjemaer på Internett <http://www.nkk.no>



... det er slett ikke lett å kunne forutsi hvem av valpene som vil tilhøre den beste halvparten når de blir voksne

(Foto: A J Lie)

Avlsdyrene skal velges blant den beste halvparten av populasjonen, alle rasens egenskaper sett under ett. Det er umulig for en oppdretter å kunne garantere at alle valpene kommer til å tilhøre den beste halvparten.

medfødt eller oppstått i den tid hunden har vært hos selger, kan kjøper kreve tilbakebetaling inntil kjøpesummen. Hvis kjøperen krever kjøpet hevet på grunn av vesentlig mangel, må han hvis selgeren forlanger det, mot refusjon av kjøpesummen, levere hunden tilbake til selger. ..."

Avlsdyrene skal velges blant den beste halvparten

For å få avlsmessig fremgang i en populasjon, må avlsdyrene velges blant den beste halvparten av hundene i rasen, alle egenskaper sett under ett. Noen hunder har feil som diskvalifiserer dem fra avl til tross for at de tilhører eliten blant hundene i utstillingsringen eller i andre konkurranser og virker både sunne og friske, mens andre hunder har middels gode konkurranserresultater, men har likevel gode nok egenskaper og helse til å kunne bringe rasen videre gjennom sitt bidrag i avlen.

Men man skal aldri glemme at den viktigste bruksegenskapen hos nesten alle hunder i vårt land er at hunden skal kunne fungere som en familiehund, både mentalt og helsemessig utifra rasens standard. Rasen sett under ett kan vi si at når vi kjøper en hund har vi ca 50% sjanse for å få en hund som tilhører den beste halvparten. Men her har selvsagt også din oppdretters avlsarbeid stor betydning.

Fornuftig avlsarbeid gjennom generasjoner, fornuftig oppfostring av valpene og riktig veiledning av deg som valpekjøper har stor betydning for hvorvidt du vil få oppfylt dine håp om en avls- og utstillingshund - eller en god og allsidig familiehund.

Et slikt oppdrett øker sjansen for at du som valpekjøper skal lykkes. Men da burde vel valper fra slike oppdrettere koste mer enn en valp fra "de andre"? Kanskje burde den det, men sannheten er at de fleste oppdrettere følger klubbens anbefaling med hensyn til veile-

dende valpepris. Det er en av grunnene til at du kan være så heldig å betale for en "Lada-hund" og få en "Mercedes-hund".

Din egen påvirkning av valpens utvikling er også svært viktig. Valpen er født med anlegg og muligheter, basert på utvalg av avlsdyr gjennom mange generasjoner. Det er oppdretterens oppgave å videreutvikle disse anleggene gjennom pregning og oppfostring de første 8 ukene. Etter den tid er det i stor grad opp til deg. Det er ikke alltid lett å si hva som skyldes arv og hva som skyldes miljø. For de aller fleste egenskapene er det en kombinasjon hvor din egen innsats kan ha stor betydning for det endelige resultatet. Men er arveanleggene gode, har du selvsagt langt større sjanse til å lykkes. Og er de dårlige, er det ikke sikkert at du kan lykkes uansett innsats.

Er det nødvendig for en avlshund å gå på utstilling?

Utstillingsvirksomheten er helt nødvendig for en oppdretter - og for en avlshund. Den er ikke nødvendig for en familiehund, men en god familiehund kan selvsagt også være en god utstillingshund. Men selv en god utstillingshund trenger som sagt ikke å være en avlshund.

Det er ikke hundens avlsverdi dommeren vurderer på en utstilling, det er hundens bygning, dens konstruksjon og funksjon som individ opp imot rasens standard som vurderes. Utstilling er et viktig hjelpemiddel i avlen, både for å få en vurdering av den aktuelle hundens konstruksjon, men også for å få en vurdering av avkommene. Det er avkommene som viser den avlsmessige verdien av en avlshund. Men utstillinger er likevel på ingen måte nok til å kunne vurdere en hunds avlsverdi, men de er et viktig bidrag i helhetsvurderingen.

I den første artikkelen i denne serien (HSp nr 7/8-02) kan du lese litt mer om betydningen av hundeutstilling. Men det kan ikke gjentas for ofte: *En god utstillingshund skal være en sunn og funksjonell hund utifra det som beskrives i rasestandarden.* Og nesten alle rase-





Hund til nytte og glede.

(Foto: Hanne Aamodt)



(Foto: Terje Skjønhaug)

Norske hunder lever generelt et godt og aktivt liv - men uansett bruksområde er det viktig at de fungerer godt som familiehund...

standarder beskriver sunne og funksjonelle hunder; det er kun i et meget lite antall standarder enkelte usunne eksteriørtrekk fremdeles henger igjen.

Det har vært nedlagt et stort arbeide både gjennom den internasjonale kennelunionen FCI og i de ulike rasers hjemland med å revidere standardene gjennom de siste 10-15 årene, nettopp med hensyn til sunnhet og helse. Revideringen pågår fremdeles, og den vil pågå i mange år enda, basert på vår økende kunnskap om blant annet konstruksjonens betydning for hundens helse.

Hvorfor ble jeg oppdretter?

Oppdretteren i meg våknet sakte, men sikkert. Den våknet fordi jeg hadde fått en hund som definitivt tilhørte den beste halvparten. Men jeg hadde stor respekt for dette å drive med oppdrett, og uten solid oppbacking fra mine oppdrettere er det slett ikke sikkert at jeg hadde tatt det første store skrittet. "Vi synes du

bør vurdere å la Morellen få et valpekull", sa de. "Det er viktig at de beste hundene får muligheten til å bidra til å føre rasen videre". Dette gjorde meg selvfølgelig ganske stolt, og jeg studerte stamtavler og helsestatistikker til øyet ble stort og vått. Og jeg studerte med økende intensitet hundene jeg så på utstillingene. Den funksjonelle anatomiens mysterier inntok i stadig større grad min skjerpede bevissthet.

På NKK-utstillingen i Tønsberg i 1985 så jeg han, den høye og mørke "drømmepriisen". Jeg falt for han allerede da jeg så han hoppe ut av sin svenskregistrerte bil. Han var ung, kraftig, smidig og med stolt reinsning. Han logret til alt og alle, hunder og mennesker, på en vennlig og verdig måte. I ringen stod han stolt og stram og han beveget seg smidig og effektivt. Om han vant på utstillingen, husker jeg faktisk ikke - i hvert fall vant han mitt hjerte. Men en svenske?? "Det finnes mange gode hunder i Sverige", sa min oppdretter, "og dessuten er

farens hans norsk." Jeg studerte stamtavler og enda flere statistikker, og oppdretteren var enig i at han var en god kandidat til Morellen. Og i løpet av noen korte måneder var han både norsk og svensk champion.

Jeg ville se flere hunder, og dro på tur til den danske vinterspesialen. Danmark var den gang et «Mekka» for hunder av min rase. Her traff jeg en annen hund som også gikk rett i hjertet på meg. Han var på mange måter svenskens diametrale motsetning: Liten og kompakt, livlig og oppmerksom og hadde passert den gyllne middelalder. Hvordan er det mulig å falle så pladask for to så forskjellige hunder? De hadde det viktigste felles: Det sunne, stabile og sterke, både i vesen og anatomi - og det typiske rasepreget. "Du kan da ikke satse så mye på å bruke en så liten hannhund", sa folk til meg. "Han er jo ikke en gang champion!" For det var ikke lett å bruke en hund som bodde i Danmark i de tider. Men jeg satset, hunden og stamtavlen burde passe perfekt, trodde jeg. Og



Den viktigste hos nesten alle norske hunder er å kunne fungere som en familiehund

...fortsettelse

Oppdretteren og valpekjøperen

svensken var jo så ung, han kunne jeg bruke neste gang, tenkte den gryende oppdretteren i meg.

De danske eierne var svært hyggelige og hjelpsomme, og det måtte de være hvis jeg skulle kunne bruke han. Paringen måtte nemlig foregå ved import av frossen sæd pga karantenebestemmelsene. Så eierne tok med seg hunden og reiste til veterinærhøgskolen i København, og det ble frosset sæd. Men dette var i frossensædens barndom, og dessverre var ikke nedfrysningen vellykket. Men de var villige til å prøve igjen når fagfolkene mente de hadde lært seg nok om nedfrysningens mysterier.

Men dette tok tid. Den staute svensken ble derfor far til vårt første valpekull. Vi ga imidlertid ikke opp håpet om import av frossen sæd, og den lille dansken ble to år senere far til vårt andre kull - visstnok det første kullet i verden født etter frossen sæd på newfoundlandshund.

"Det lar seg ikke gjøre å inseminere så store tisper", sa skeptikerne. "Inginging er umulig før det er prøvet", sa de optimistiske fagfolkene på veterinærhøgskolen i Oslo. Og de greide det "umulige", å legge sæden inn i livmoren mens hunden stod rolig på gulvet uten beroligende midler av noen som helst art. Siden har de gjort det mange ganger, og vi har i løpet av årene fått mange kull etter frossen sæd. Men så er vi også så heldige at vi i Norge har verdens fremste eksperter på denne inseminasjonsteknikken som er utarbeidet her i landet. I mange andre land, blant annet i USA, blir tisper av store raser den dag i dag lagt i narkose, det blir lagt et snitt i buken og sæden "kirurgisk" deponert inn i livmoren.

Både svensken og dansken ble altså etter hvert fedre til Morellens barn. Vi beholdt to tisper fra det første kullet, og en tisper og en hannhund fra det andre. Hele det første kullet ble HD-fritt, i det andre var det én med HD. En tisper fra det første kullet, med den svenske faren, ble internasjonal champion - og hun ble senere inseminert med sæd fra dansken. I dette kullet ble det 3 champions som alle gikk videre i avl.

Vårt oppdrettereventyr var i gang, det ble mange HD-frie champions i generasjonene som fulgte, hundene var sunne - og de ble gamle, både 12 og 13 år.

Medgang og motgang

Vi hadde vært usedvanlig heldige med vår første hund, og vi hadde vært like heldige med vår start som oppdrettere. Men lykken varer ikke evig, og det er mange skjær i sjøen.

Vi lærte oss å takle medgangen, og etter hvert har vi også lært oss å takle motgangen. For motgangen og skuffelsene vil komme i ethvert oppdrett, uansett hvor nøye du er med utvalget av avlsdyr.

Jo mer man kjenner til sine avlsdyr og deres slektninger, jo mer man undersøker hos de aktuelle partnere, jo større er sjansen for å

lykkes. Men de fleste av genenes mysterier er fremdeles ukjente, dagens forskere har bare så vidt begynt å rispe i overflaten.

Utviklingen innen genteknologien med metoder for å undersøke gener for helse og sykdom er under en rivende utvikling. Men det finnes tusenvis av gener, og det finnes et utall av mulige genkombinasjoner ved enhver paring.

Om vi vet at en hund er bærer eller fri for *ett* sykdomsgen, er dette bare en ørliten del av den store sannheten. Det finnes så mange andre gener vi ikke kjenner. Og om vi kjente og kunne påvise dem alle dem alle, ville vi likevel ikke kunne vite hvilken kombinasjon av genene som ville dukke opp hos avkommene. Et individ gir halvparten av sine gener videre til sine avkom. Men når det finnes så mange tusen genpar, og ett gen fra hvert genpar går videre til avkommene og kombineres med ett gen fra tilsvarende genpar hos det andre foreldredyret, da blir kombinasjonsmulighetene svært mange.

Det er mye å ta hensyn til i hundeavl. Og teknologien alene kan aldri gi oss friske og sunne hunder. Vi er avhengig av evnen til å kunne observere, til å kunne se hva som er sunt og riktig og hva som ikke er det. Jo mer vi vet og jo mer vi ser, jo større er sjansen for å lykkes.

Men risikoen for å mislykkes vil alltid være tilstede. Det er forferdelig når en valpekjøper ringer og forteller at hunden de har kjøpt hos oss har store problemer og at veterinæren anbefaler at den bør avlives. Jeg har grått mine modige tårer ved flere anledninger, og er kanskje ikke noen særlig god trøst for valpekjøperen i en slik stund. Når motgangen blir stor, har jeg lyst til å slutte med oppdrett - jeg orker ikke flere slike telefoner.

Men blir rasen noe bedre hvis jeg slutter? Hundene kan jeg ikke leve uten.

"Hvis du aldri har snublet..."

En klok person sa en gang: *Hvis du aldri har snublet, har du ikke prøvd hardt nok.*

Hvis vi tror vi alltid vil lykkes, at vi aldri vil snuble, vil vi møte mange skuffelser i livet - eller vi vil ha et svært kjedelig og innholdslett liv fordi vi ikke tør å ta utfordringer.

Vi må være forberedt på at ting i blant kan ikke helt blir slik vi ønsker. Men dette må ikke være en sovepute av unnskyldninger for ikke å prøve å gjøre ting bedre!

Vi må ikke ta unødvendig risikoer og lukke øynene for det negative. Vi må lære av våre egne feilsteg, og vi må samarbeide med andre for å lære av hverandre.

Det er meningsløst at flere skal gjøre de samme feilene - mye kan bli bedre gjennom samarbeid og økt kunnskap.

Oppdrettere må samarbeide med forskere og fagfolk - og ikke minst med andre oppdrettere og valpekjøpere. Det som er dårlig kan definitivt forbedres, og det som er bra kan også bli bedre.

Som oppdrettere og valpekjøpere må vi jobbe sammen, og vi må gjøre Norsk Kennel Klubs motto til vårt eget: **HUND TIL NYTTE OG GLEDE!**